יש בקרבנות פרק שני תמורה

מסורת הש"ס

דופי של סמיכה. דעד יוסף בן יועזר לא נחלקו בסמיכה ולא בשום דבר שעדיין לא נתמעטו הלב. ולהכי נקט סמיכה דהיא היתה מחלוקת דאמוראים שנחלקו בו חכמים מעולם ומיוסף בן יועזר ואילך היה בהן דופי של סמיכה שנחלקו בסמיכת שלמים ביום טוב כדאמרי' בחגיגה (דף טז.) שמלי אומר לסמוך והלל אומר שלא לסמוך[ג]: **והא יוסף גופיה איפליג.** כיה בתוספתא חגיגה (שם): **דבלר ליבא.** שנתמעטו הלב בשוף שנותיו[ד]

[א] אמר רב יוסף דופי [א] של סמיכה [ב] קתני והא יוסף בן יועזר גופיה מיפליג פליג [ב] בסמיכה [ג] כי איפליג בה בסוף שניה דבצר ליבא גופא אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה אמרו לו ליהושע שאל א"ל [ג] לא בשמים היא אמרו לו לשמואל שאל אמר להם אלה המצות [ד] שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אמר ר' יצחק נפחא אף חטאת [ה] שמתו בעליה נשתכחה בימי אבלו של משה אמרו לפנחס שאל אמר [ו] [ז] ליה לא בשמים היא [ז] א"ל לאלעזר שאל אמר להם אלה המצות [ח] שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה [ט] אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך אמר לו רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר לא כך כתבת בי [ז] ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל מיד תשש כחו של [ז] [ז] יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות ועמדו כל ישראל להרגו אמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר לך וטורדן במלחמה שנאמר [ז] ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו' [ט] [ז] במתניתין תנא אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה אמר רבי אבהו

ממנו מזונות. דהאי ודאי לא יצטרך דכתיב בה (משלי לא) היתה כאניות סוחר וגו': **כן קנו.** דכתיב לעיל עתניאל בן קנז אחי כלב אלמא כלב בן קנז היה (ב) [ז] דכתיב בדוכתא אחריתי (יהושע יד) כלב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז: **הוליד את עזובה אשה.** מפרש בפ"ק דסוטה (דף יב.) שנשא את מרים שהיתה עזובה ממתת חולי וכיון שנשאה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה: **חוריה דקנו.** ועתניאל אחיו מן האם: **דיקא נמי.** דכלב לאו בן קנז הוא דכתיב בדוכתא אחריתי כלב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז אלמא גילוי קנז ולא ילדו: [ח] **ועשיה לי מרעה לבלתי** (ג). כלומר לבלתי יצנני יצר הרע מלשנות אלא יצנני יצר הרע לבטל מתלמוד תורה: **עלבי.** משמע לשון עלב והכי אמר לפניו אם אתה עושה לי כך מוטב ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול הריני מת בעלבוני כדמתרגמינן (בראשית לד) ויתעלבו ואיתעקיסו: **כיולא בדבר אמר אמר.** שכל המוסר עלמו לחזר אחר תורה ממלאין לו שאלותיו: [ט] **ואיש פכרים.** כינוי שיודע שני סדרים או שלשה [יא] שמוסמך כינוי: **מאיר עיני שניים.** שאף הרב צריך עדיין לימוד ומלמדו הקב"ה: **עושה** [ו] **שניים.** עכשיו הוא מתחיל לעשותם תלמידים לזה חכם ולזה טיפש: **כיולא בדבר כו'.** שהמבקש על מזונותיו ועל צרכיו שמזקקין לו מן השמים למלא שאלותיו: [ז] **פסוס.** שכיפרו בעליה ושעיברה שנתה [יא]: **מפורש.** ולד [יא] ותמורתו ושמתו בעליה שמפורש לו לאיזן בלבוד: וכי

דופי של סמיכה. דעד יוסף בן יועזר לא נחלקו בסמיכה ולא בשום דבר שעדיין לא נתמעטו הלב. ולהכי נקט סמיכה דהיא היתה מחלוקת דאמוראים שנחלקו בו חכמים מעולם ומיוסף בן יועזר ואילך היה בהן דופי של סמיכה שנחלקו בסמיכת שלמים ביום טוב כדאמרי' בחגיגה (דף טז.) שמלי אומר לסמוך והלל אומר שלא לסמוך[ג]: **והא יוסף גופיה איפליג.** כיה בתוספתא חגיגה (שם): **דבלר ליבא.** שנתמעטו הלב בסוף שנותיו[ד]

[ה] נשתכחו: **נשתכחה בימי אבלו של משה.** אם מתה אם רועה היא מאותם הלכות. [ו] יאפ"ש[ה] יהושע שאלו מחלה ואחריו שמואל ואחריו פנחס ואחריו אלעזר. יאפ"ש יהושע אלעזר פנחס שמואל. יפל"ל יהושע פנחס אלעזר שמואל: **ונשתכחו ממנו.** מיהושע כעון שנגרם להחלים לעמו של משה שנגנעער משה על יהושע [ו] נעלמו שהיה גדול כמותו: **לסרנו.** עד שיאמר להם: **קלין וחמורין.** מדרשי ק"ו: **דקדוקי סופרים.** מפרש בשקלים (פ"ה ה"ו) שעשו התורה ספירות ספירות כגון ע"ז נשים פוטרות לרוחיהן[ט] י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור[ט] ממשה לא יתרומו[ט] שלירפו הדברים ומנגאום יחד שלא ישתכחו ומאותן דקדוקין שעדיין לא לירפום נשתכחו בימי אבלו של משה: **ולבדה עתניאל.** לקרית ספר [ט] ומאי קרית ספר לכלות: **כועס על אשתו.** מתוך יופיה: **ומלנה.** לשון לוותה לועקת: [ז] [אלא פורס כלבד. שהתורה נקראת מיס] ועתניאל לא היה עשיר אלא מכס: **מנוגב.** מרב ויבש מכל טוב: **נוצות מים.** התורה כלומר אלא שהתורה גלויה לו: **יבקש**

אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו שנאמר [ו] וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב (הקטן ממנו)[ויתן לו את עכסה בתו לאשה] ולמה נקרא שמה עכסה [ג] [ח] שכל הרואה אותה כועס על אשתו [ו] ויהי בבואה ותסיתהו לשאל מאת אביה שדה ותצנח מעל החמור מאי ותצנח אמר רבא א"ר יצחק אמרה לו מה חמור זה כיון שאין לו מאכל באבוסו מיד צועק כך אשה כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה מיד צועקת [ט] [ו] ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני בית שמנוגב מכל טובה ונתתה לי גולות מים אדם שאין בו אלא תורה בלבד ויתן לה כלב את גולות עליות ואת גולות תחתיות אמר לה מי [ה] [ו] שדר עליונים ותחתונים יבקש [ג] ממנו מזונות וכלב בן קנז הוא והלא כלב בן יפונה הוא[ו] מאי יפונה שפנה מעצה מרגלים ואכתי בן קנז הוא [ו] בן חצרון הוא דכתיב [ז] וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אמר רבא (ט) [ה] חוריה דקנז הוא [ו] [ז] תנא [ו] הוא עתניאל הוא יעבץ [ז] ומה שמו יהודה אחי שמעון שמו עתניאל שענאו אל יעבץ שיעץ וריבץ תורה בישראל ומנלן שענאו אל דכתיב [ז] [ח] ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמור אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך [ד] [ט] (עמדי ועשה מרעתי) לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל אם ברך תברכני בתורה והרבית את גבולי בתלמידים והיתה ידך [ט] עמדי שלא ישתכח תלמודי מלבי [ט] ועשה מרעתי שיזדמנו לי ריעים במותי לבלתי עצבי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות [ט] אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך [ו] לנסיסי לשאול מיד ויבא אלהים את אשר שאל כיוצא בדבר אתה אומר [ז] רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה' ואם לאו [ו] [ט] עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשאו חכם לזה עושה אותו חכם זו משנת ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר אם ברך תברכני בפריה ורביה והרבית את גבולי בבנים ובבנות והיתה ידך [ט] עמדי במשא ובמתן ועשית [ט] מרעתי שלא יהא בי מיחוש ראש ומיחוש אזנים ומיחוש עינים לבלתי [ט] עצבי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך בנסיסי לשאול ויבא [ו] לו אלהים את אשר שאל כיוצא בדבר אתה אומר רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' בשעה שעני הולך אצל בעל הבית ואמר פרנסני אם מפרנסו מוטב ואם לאו עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' מי שעשאו עשיר לזה עושה אותו עני עני לזה עושה אותו עשיר: אר"ש מה מצינו כו': [ט] ת"ר[כ] רבי שמעון אומר חמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת[ל] וחטאת שמתו בעליה וחטאת [כ] שכפרו בעליה וחטאת שעיברה שנתה [מ] [כא] אי אתה יכול לומר ולד חטאת בציבור לפי שאין חטאת נקבה בציבור [כב] אי אתה יכול לומר תמורת חטאת בציבור לפי שאין ציבור עושין תמורה [כג] אי אתה יכול לומר חטאת שמתו בעליה בציבור לפי[מא] שאין הציבור מתים [כד] שכיפרו בעליה ושעיברה שנתה לא [כה] מצינו יכול יהו נוהגות בין ביחיד בין בציבור אמרת ילמד (אדם) סתום [כו] ממפורש מה מפורש ביחיד [כז] ולא בצבור אף בשכיפרו בעליה ושעיברה שנתה ביחיד דברים אמורים ולא בציבור

[ו] כי

הגהות הב"ח

(ה) גב' אמרו לפנחס שלא אמר להם אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה כדאמר רב יהודה כל"ל ותיבות א"ל לא בשמים היא אל"ל לאלעזר שאל ליתא: (כ) שם ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו' **וכתיב בעוד שלשת ימים הכינו לכם צדה** וגו' במתניתא תנא אלף ותש"ס: (ג) שם ולמה נקרא שמה עכסה אמר רבי יוחנן שכל הרואה: (ד) שם אמר לה מי שכל **רזי עולם עליונים** ותחתונים שלו יבקש ממנו מזונות יכלב בן קנז היא והכתיב כלב בן יפונה מאי יפונה: (ה) שם אמר רבא חוריה דקנז הוא. נ"ב פ"ח אמרי חוריה דקנז הוא. ר"ח **דיקא נמי דכתיב בן יפונה הקניזי ולא כתיב בן קנז שי"מ:** (ו) שם הריני הולך **בנסיסי:** (ז) שם אלהים כל"ל ותיבת לי נמחק: (ח) שם שעיברה שנתה ראי: (ט) רש"י ד"ה דבלר ליבא וכו' שעתיו הס"ד ותיבת נשתכחו נמחק: (י) ד"ה ומלנה וכו' לועקת הס"ד ותה"ר מ"ש שאין בו אלא תורה בלבד שהתורה נקראת מים ומתניתא לא וכו' חסס והרינו דכתיב קריית ספר הס"ד: (כא) ד"ה בן קנז וכו' כן קנז היה הס"ד והשאר נמחק ותה"ר מ"ה סילוד: (כב) ד"ה ועשיתי וכו' לבלתי עצבי כלומר:

רבינו גרשום

א"ר יוסף האי דקאמר מכאן ואילך היה בהו דופי. דופי (דחלוקה) [מחלוקת] קאמר דלא שמשו כל צרכן והיו חולקין זה על דברי זה ל"א דופי של סמיכה שחלקו על סמיכה כמו שמאי אומר (שלא) לסמוך הלל אומר שלא לסמוך: [כ] איפליג יוסי בן יועזר: בסוף שניה. דבצר ליבא מדוב (הצרות) [הוקנה]: א"ל ליהושע שאל. ברוח"ק שיפרשם לך: א"ל לא בשמים היא [התורה] שכבר ניתנה לנו כולה (סימן ישפ"א ואי"ד יפא"ש במתני' חגא יפל"ל) (סימן. ישפ"ז. יהושע שמואל פנחס אלעזר. איכא דאמרי יפא"ש יהושע פנחס אלעזר שמואל יפל"ל יהושע פנחס אלעזר שמואל): כלום הנחתיך. כלומר אין לי פטיקה. א"ל הקב"ה לומר לך אי אפשר. דלא בשפתים היא: ושל דקדוקי סופרים (חשבון דברים) כגון חמש עשרה נשים פוטרות. י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור. שנדמית לו אשתו כעורה (בנגדה. אחרה דכלב מן איפיה הוה עתניאל בן קנז וכלב הוה חוריה דקנז ונקרא על שמו מסני שגידלו) (מקנו) (מצנח) [מצנח] הוי (כמו חמצע). [כגון חמצעות]: אדם שמגנוב מכל טובה כמסון: גולות מים. אדם יש בו דברי תורה שנמשלו כמים: אמר לה. כלב נתתי ליך אדם מי שדרי עליוני ותחתונים גלוים לו (מריב חכמתו) ולא די ליך דעוד מבקשה את (מסנו) מזונות. (בנסיסי (בר סיסי) לשאול. יע"י [לשאול] לקבר (כמו) והנם ועפים ומתרגמינן נסיסין: (מיד ריבא ה': לו אשר שאל) כיוצא בדבר רש ואיש תככים. רש זה שהוא רש כן בתורה: ואיש תככים זה ביגיעו בתורה כגון שיודע ב' פרדים ובשעה שאמר לו רש לאיש חככים לכרני חייב ללמדו ולעשות רצונו ללמדו כמו שעשה לו הקב"ה רצונו לעתניאל (דענהו) (דפנאו) דהבר ריבא אלהים את אשר שאל הריני כיוצא בדבר: ור' יהודה הנשיא. מפרש רש ואיש חככים לענין ממון וחייב לפרנסו ולעשות רצונו כמו שעשה כן מאיר עיני שניהם ה'. יתעשרו שניהם: [כיפרו בעליה ושעיברה שנתה. לא לפרנו שלא יהא יכול לקיימן בצבור יכול נאמר דבצבור הן ולא יכולו למד סתום הללו שכיפרו בעלים ושעיברה שנתה דלא ידענינן א' בצבור הן א' ביחיד הן מכפורש מוולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה מה הללו ביחיד ולא בצבור אף הללו:

עין משפט נר מצוה

א (מיי' פ"ט מהל' יסודי התורה הלכה ח):
כב ב ג ד מיי' פ"ד מהל' סנהדרין הלכה ט:

תורה אור השלם

1. לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: דברים ל יב
2. ודבר יי אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל:
שמות לג יא
3. ויהי אחרי מות משה עבד יי ויאמר יי אל יהושע בן נון משרת משה לאמר:
יהושע א א
4. וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב ויתן לו את עכסה בתו לאשה: יהושע טו יז
5. ויהי בבואה ותסיתהו לשאול מאת אביה שדה ותצנח על החמור ואמר לה כלב מה לך:
יהושע טו יח
6. ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ויתן לה את גלת עליות ואת גלת תחתיות:
יהושע טו יט
7. וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת ירעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון:
דברי הימים א ב יח
8. ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל:
דברי הימים א ד י
9. רש ואיש חככים נפגשו מאיר עיני שניהם יי:
משלי כט יג
10. עשיר ורש נפגשו עשה כלם יי: משלי כב ב

הגהות הגר"א

[א] גב' דופי של כו'. והא דקתמרינן לעיל אם רבי משמעון כו'. היו מסכימים לדברי המחוכין: [ב] שם מי איפליג כו'. והא דקתמרינן עד שמת כו' עד ולא עד בכלל: [ג] שם יבקש ממנו. ל"ל ממני: [ד] שם בן אלמן כו'. דלדעתיו קפוטה (יב ב) יבר ושונב אלמנה אותו כלב הוא שמרל נתרגלים: [ה] שם חוריה כו'. נרש"י דקנז הוא דיקא נמי דכתיב הקניזי ס"מ וכ"ה בסוטה: [ו] שם תנא הוא כו'. דכתיב בדוכתא (ד"ה ל' כ') ומסקנת קופרים יומני יענן כו' הקנים כו' וכתיב בסופרים ל' ובני קני כו' ולך כו' ס"מ דהוא עתניאל וכתיב בסוטה שאחריו ולך יהודים כו' ולקי אלעיל על עתניאל: [ז] רש"י ד"ה בן קנז. דכתיב בדוכתא כו'. ל"ג ובאיית הגמ' דאומר כלב הוא דכתיב בקרא בהגיה (ישפא טו) ולכלב בן יפונה כו' ואמר כלב כו'. [ח] ד"ה ועשיה לי ל"ג: [מב] ד"ה ולבלתי. [ט] שם אינו יכול להלמו: [י] ד"ה עושה שניים ל"ל כולם: [יא] ד"ה מפורש. ותמורתו ל"ל ותמורה:

מוסף רש"י

לומר לך אי אפשר. גמ יהושע ושאל ל"ל הקב"ה משם עבדי מת והתורה על שמו נקלמת. לומר לך אי אפשר: יהושע א ב.